

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-kültürel Özellikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma

Kevser BAYKARA PEHLİVAN

Özet – Bu çalışmada, öğretmen adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile bu tutumların, sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubunu, 2002-2003 Öğretim Yılında, H.Ü. Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören 468 kız, 124 erkek, toplam 592 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, adayların öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları yüksek ($\bar{x}=43,19$) bulunmuştur. Adaylarda, annelerin % 52'si, babaların % 32'si ilkokul mezunu, annelerin % 78'i ev kadını, babaların %22'si serbest meslek sahibidir. Adayların % 36'sının aile geliri 250-500 milyon TL arasındadır. Çalışma sonuçlarına göre, adaylarının tutum puanı ortalamaları kız adayların lehine anlamlı farklılık gösterirken, tercih sıralarına göre farklılık bulunamamıştır. Tutum puanları ortalamaları arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gözlenmezken, babanın eğitim durumunda ise farklılığın okur yazar ile okumaz-yazmaz, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunları arasında okur-yazarın aleyhine olduğu anlaşılmıştır. Adayların anne ve babalarının meslekleri ve ailelerin gelir durumları açısından bakıldığında, tutum puanlarında farklılaşma görülmemiştir.

Anahtar kelimeler: Tutum, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum, sosyo-kültürel özellikler ve tutum.

Abstract – A Study on Pre-service Classroom Teachers' Socio-cultural Properties and Their Attitudes toward Teaching Occupation as a Subject – In this study, it was tried to be determined the socio-cultural properties of pre-service teachers and their attitudes toward teacher occupation as a subject and whether this attitude differs in terms of socio-cultural properties. The study consisted of 592 pre-service teachers including 468 female and 124 male students attending to Department of Elementary Education, Classroom Teacher Division in Hacettepe University. The attitudes of pre-service teachers was found high ($\bar{x}=43,19$). Among pre-service teachers, %52 of mothers and %32 of fathers were primary school graduates, %78 of mothers were house-wife, %32 of fathers have free-occupation. Among pre-service teachers, %36 of them had family income between 250-500 million TL. According to the results of the study, there was found a significant difference among pre-service teachers' attitude score means in favor of female students but there was found no difference in terms of their preferences. According to the educational position of the mother, there was not observed a significant difference between the attitude score means of the literate and primary school graduates. However, in terms of the educational position of father, among literate and illiterate, primary school graduates, secondary school graduates, high school and university graduates, the difference was not in favor of literates. There was found no difference in their attitude scores means in terms of parents' occupations of pre-service teachers and their family income.

Key words: Attitude, attitudes toward teaching occupation, socio-cultural properties and attitude.

Kevser Baykara Pehlivan, Yrd. Doç. Dr. Muğla Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Muğla, <baykara@mu.edu.tr>.

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, Aralık 2008, ss. 151-168.

Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 4, Issue 2, December 2008, pp. 151-168.

Giriş

İlköğretim düzeyinde alınan bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar, bireylerin sonraki yaşantıları üzerinde oldukça etkilidir. Bu düzeydeki bireylerin eğitiminin önemli bir kısmını üstlenen sınıf öğretmenlerinin ve niteliklerinin önemi ise yadsınamaz.

İlköğretim, bireyin yaşamında, akademik temellerinin atıldığı önemli bir aşamadır. İlköğretim bir yurttaşın tek başına yaşamını sürdürebilmesi, mutlu olabilmesi, hatta toplumsal kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için bilmesi gerekenlerin öğrenildiği/öğretildiği bir öğrenim basamağıdır. Sınıf öğretmeni de bu aşamada önemli bir rol oynar. Öğretmenlik, herkesin yapabileceği sıradan bir iş değil, uzmanlık isteyen bir meslektir. Öğretmenlerde bu uzmanlığın olabilmesi için hizmet öncesi mesleğe yönelik bir eğitimin alınması ve hizmet içinde de yetiştirilmelerini gerektirir. Ancak bu yeterli değildir. Öğretmen adayının “bir öğretmende bulunması gereken nitelikler”i de taşıması gerekir (Çınar, 2007).

Öğretmen yetiştirme, diğer toplumlarda olduğu gibi, ülkemiz içinde gündemini her zaman koruyan bir konu olmuştur. Sürekli değişen toplumsal yapı, eğitim sistemlerinin de yeniden yapılanmasını zorunlu kılmış, her yeni yapılanma ise yeni tartışmaları ve çatışmaları beraberinde getirmiştir.

Günümüze kadar, öğretmenlerin (Atalay, 1996) “ekonomik ve sosyal yetersizlikler, bilginin gereği olan teknolojiye habersiz olmaları, öğretim kurumlarında gereği gibi yetişememe, yabancı dil bilmeme” gibi sorunları sürekli gündemde olmuştur. Eğitim fakültelerinden mezun olmayan öğretmenlerin atanması, motivasyonlarındaki düşüklük, çağın gereklerine uygun bilgi ve becerilerle donanık olmamaları, üniversite sınavlarında öğretmenliğin ilk tercihlerde bulunmaması, vb. sorunlarla birlikte, öğretmen yetiştirmedeki nitelik sorunu sürekli tartışılmakta olan bir olgudur.

Öğretmenlik mesleği ile ilgili sorunlar düşünüldüğünde, öğretmenlerin kendilerinden beklenen rolleri yerine getirmelerini etkileyen önemli bir değişkenin, öğretmenliği sevmeye, saygı duymaya ve benimsemeye özelliklerini kapsayan tutumları üzerinde durmak gerekli görülmektedir.

Tutum, “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” Bir tutum, bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını birbirleriyle uyumlu kılarak etkiler. Tutumlarda genellikle birbirleriyle uyum halinde bulunan bu üç faktöre tutumların öğeleri ya da ABC modeli denir. Bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeler, yerleşmiş, güçlü tutumlarda tam olarak bulunur. Bazı daha zayıf tutumlarda ise özellikle davranışsal öğe çok zayıf olabilir Bireyin ulaşmak istediği amacına, bu amaca ulaşmak için yapacağı eylemlere, eylemler sonucunda elde edeceği sonuca, kısaca tüm öğrenme durumuna ve buna ek olarak kendi kişilik özelliklerine ilişkin olumlu tutum takınması gerekir. Duruma karşı takınılan olumsuz tutum, bireyin durumu reddetmesi yüzünden durumu irdelemede, bilgi ve becerilerini eylemleri için kullanmada öğrenmeye karşı hazır bulunuşluk ve güdülenmede aşılması güç bir engeldir (Kağıtçıbaşı, 1988; Başaran, 1990; Feldman 1993).

Tutumlar öğrenilir. Bu öğrenmeyi çağrışım, pekiştirme ve taklit süreçleri belirler. Çocuklar ana-babaları ile birlikte çok zaman harcarlar ve bir süre sonra yalnızca onları kopya ederek onların inandıklarına inanmaya başlarlar. Aynı süreç akran grupları, öğretmenler ya da bir çocuğun yaşamındaki her önemli kişi gibi ana-baba dışındaki kişiler içinde işler görünmektedir. Erken yaşlarda edinilen tutumlar, önemli deneyim ve olaylar olmadığı taktirde oldukça durağandır ve kolay kolay değişmezler (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989; Kağıtçıbaşı, 1988). Buna göre, ailenin tutumlarının oluşmasında oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Lipsett'e (1962) göre, bireyin tüm davranışlarına etki eden en önemli toplumsal etkenlerin başında, içinde bulunduğu sosyal sınıf gelir. Toplumun mesleklere yönelik değer yargılarını, sosyo-ekonomik statüsünü, aile ve aile içindeki yerini vb. bilmeden, bireyin mesleki davranışlarını tahmin etmek mümkün değildir (Aktaran, Çimen, 1988).

Variş'a (1973) göre, Bir eğitim sisteminin kendisinden beklenen başarıyı gösterebilmesi, sistemin önemli ögesi olan öğretmenlerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel yönden nitelikli olmasına bağlıdır. Çünkü öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları ve öğrencilere yaklaşımı büyük ölçüde önemlidir ve öğrenci, çoğunlukla öğretmenin anlattığı konudan çok, onun yaklaşımından ve olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir (aktaran, Şenel, 1999).

Tutumlar tam olarak geliştiği taktirde, bireyi davranışa hazırlayan karmaşık bir eğilim halini alır. Böylece bireyin çevresindeki çeşitli objelere beslediği duyguları, o obje hakkındaki düşünceleri ve onlara karşı davranışları devamlılık ve düzen gösterir (Kağıtçıbaşı, 1989). Buna göre, Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutum, öğretmen adaylarının mesleğe atıldıklarında gösterdikleri davranış ile tutarlılık göstermesi, öğretmen ile ilişkili tüm unsurları da olumlu yönde etkileyecektir. Carter ve Norwood (1997) ve Mc Diarmid'e (1990) göre, öğretmenlik mesleğini yapanların ve öğretmen adaylarının meslekleri konusundaki inançlarının bilinmesi, öğretmen yetiştiren kurumların yöneticilerine derin bir bakış açısı kazandırabileceği gibi, eğitimin kalitesini artırma yönünde atılacak ilk adım, bu süreçlerin yürütülmesinde rol alanların değerlerini ve inançlarını anlamaktır (aktaran, Baydar ve Bulut, 2002). Nitekim, bu çalışmayla, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenimine devam eden öğretmen adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve tutumların sosyo-kültürel özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Problem

Sınıf Öğretmenliği öğretmen adaylarının, sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları nedir?

Alt Problemler

- 1- Öğretmen adaylarının sosyo-kültürel özellikler açısından sınıflara göre dağılımları nedir ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanı ortalamaları, sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?
- 2- Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre toplam tutum puanı ortalamaları nedir ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanı ortalamaları, sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu çalışmada, var olan durumu ortaya koymak amacıyla betimsel yöntem kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2002-2003 Öğretim Yılı Güz Döneminde, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda 1., 2., 3. ve 4. sınıfta okuyan toplam 592 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın verileri aşağıdaki araçlar yoluyla toplanmıştır:

Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği

Aşkar ve Erden tarafından geliştirilen bu ölçek, 10 maddeden oluşmakta ve Likert tipine uygun olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,82 olarak bulunmuştur (Aşkar ve Erden, 1987).

Sosyo-kültürel Özellikleri Belirleyici Anket

Öğrencilerin sosyo-kültürel özelliklerini belirlemek amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan anketten, araştırmacı tarafından maddeler seçilmiş ve yeni maddeler eklenmiş, anketin son hali uzman görüşüyle desteklenmiştir. Ankette, söz konusu özellikler, cinsiyetleri, tercih sıraları, anne- baba eğitim durumu, meslekleri ve aile gelirleriyle sınırlandırılmıştır (Baykara, 1999).

Verilerin Çözülmesi

Verilerin çözülmesinde, frekans ve yüzdeler, aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi ve anlamlı farklılıkların hangi gruplarda ortaya çıktığını belirlemek Fisher'in Asgari Önemli Fark (LSD) tekniği kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır

Bulgular ve Yorum

Aşkar ve Erden (1987), tarafından hazırlanan Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği öğretmen adaylarına uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Değerler

<i>N</i>	\bar{X}	<i>SS</i>
592	43,19	5,84

Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalaması 43,19 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçekten alınabilecek en fazla puanın 50,00 olduğu düşünüldüğünde, adayların öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre, öğretmenlerin yüksek tutumlarının, meslek hayatlarındaki verimliliği de olumlu yönde etkileyeceğine yönelik bir beklenti içine girilebilir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğretmen adaylarının, sınıf düzeylerine göre, cinsiyet açısından dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Cinsiyet ve Sınıflara Göre Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>Sınıflar</i>								<i>Toplam</i>
	<i>1</i>	<i>%</i>	<i>2</i>	<i>%</i>	<i>3</i>	<i>%</i>	<i>4</i>	<i>%</i>	
Kız	127	78,88	126	76,36	112	84,21	103	77,44	468
Erkek	34	21,11	39	23,64	21	15,79	30	22,56	124
Toplam	161		165		133		133		592

Tablo 2’de de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından bakıldığında, çalışmaya katılan öğretmen adaylarının % 80’ini kız adaylar oluşturmaktadır. Bu durum, sınıflara göre dağılımlarda da benzer sonuçlar vermiştir. Buna göre, öğretmenlik mesleğinin bayan mesleği gibi görüldüğü ve tercihlerin de buna göre yapıldığı genel yargısını destekleyici sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Strong (1943), küçük yaşlardan itibaren kültürlerin bazı meslekleri birinci derecede kadınlara bazılarını ise erkeklere özgü saydığını belirtmektedir. Yazara göre, toplum tarafından kadınların genellikle sanat, müzik, edebiyat, öğretmenlik, büro işleri ve sosyal hizmetlerle uğraşmaları beklenir. Meslek ilgilerini etkileyecek tavır ve davranışlar oldukça erken yaşlarda özdeşim ve öğrenme yoluyla belirlenir (aktaran Çimen, 1988). Coultas ve Levin (2002, aktaran Üstün, Erkan ve Akman, 2004) tarafından farklı ülkelerdeki öğretmen adaylarının demografik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmaya göre; Gana’da mesleği tercih eden kadınların sayısı % 38 oranında arttığı, Malavi’de mesleği tercih eden kadınların oranının % 42; Trinidad ve Tobago’da ise % 70 olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının, sınıf düzeylerine göre, tercih sırası açısından dağılımları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Tercih Sırası ve Sınıflara Göre Dağılımı

Tercih	Sınıflar								Toplam
	1	%	2	%	3	%	4	%	
1 (1-5)	82	50.93	118	71.51	89	66.91	73	54.89	362
2 (6-10)	41	25.47	25	15.15	31	23.31	34	25.56	131
3 (11-15)	19	11.80	16	9.70	11	8.27	19	14.29	65
4 (15+)	19	11.80	6	3.64	2	1.51	5	3.76	32
Toplam	161		165		133		131		590

Tablo 3’te öğretmen adaylarının tercih sıraları incelendiğinde, ilk 5 tercihlerine göre gelen adaylar grubun % 61’ini oluştururken, 6-10 (2) arasında tercih yapanlar % 22’sini, 11-15 (3) arasındakiler % 11’ini ve 15 ve üstü (4) yapanlar % 6’sını oluşturmuştur. Bu durum sınıf dağılımlarına göre incelendiğinde, 2. sınıfların % 72’sinin, tercih sıralarında Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nın ilk 5 sırada olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuca göre, ilk 5 tercih açısından adayların durumları tekrar incelendiğinde, % 63’ünün kız aday olduğu anlaşılmıştır. Mesleğe karşı tutumlarda, cinsiyet farklılığı göz önüne alındığında bu durumun şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Ayrıca, bu adayların, % 67’sinin aile gelirleri açısından 250 milyon TL ve altındaki gelir grubuna sahip ailelerden geldikleri belirlenmiştir. Bu durumda, adayları, öğretmenlik mesleği ile ilgili genel yargıdan hareketle, ekonomik açıdan güvenli bir iş sahibi olma düşüncesi etkilemiş olabilir.

Öğretmen adaylarının, sınıf düzeylerine göre, anne ve babalarının eğitim düzeyi açısından dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Anne ve Babalarının Eğitim Düzeyleri ve Sınıflara Göre Dağılımları*

	Eğitim düzeyi	Sınıflar								Toplam
		1	%	2	%	3	%	4	%	
Annenin eğitimi	1 Okumaz-yazmaz	13	8,07	19	11,51	5	3,76	15	11,28	52
	2 Okur-yazar	8	4,97	7	4,24	13	9,77	7	5,26	35
	3 İlkokul	91	56,52	85	51,52	64	48,12	66	49,62	306
	4 Ortaokul	12	7,45	16	9,70	18	13,53	13	9,77	59
	5 Lise	24	14,91	26	15,76	22	16,54	22	16,54	94
	6 Üniversite	11	6,83	12	7,27	11	8,27	10	7,52	44
	7 Lisansüstü	2	1,24	-	-	-	-	-	-	2
Toplam		161		165		133		133		592
Babanın eğitimi	1 Okumaz-yazmaz	4	2,48	5	3,03	1	0,75	3	2,26	13
	2 Okur-yazar	3	1,86	6	3,64	2	1,50	4	3,01	15
	3 İlkokul	55	34,16	46	27,88	54	40,60	35	26,32	190
	4 Ortaokul	15	9,317	22	13,33	18	13,53	22	16,54	77
	5 Lise	41	25,47	50	30,30	22	16,54	31	23,31	144
	6 Üniversite	40	24,85	36	21,81	36	27,07	38	28,57	150
	7 Lisansüstü	3	1,86	-	-	-	-	-	-	3
Toplam		161		165		133		133		592

Tablo 4'te, öğretmen adaylarının anne-baba eğitim durumları incelendiğinde, annenin eğitim durumu % 52 oranında ilkokul mezununda (3) toplanırken, bu durumu sırasıyla, % 16 ile lise (5), % 10 ile ortaokul (4), % 9 ile okumaz-yazmaz (1), % 7 ile üniversite (6), % 1 ile lisansüstü (7) mezunları izlemektedir. Babaların eğitim durumları annelerin eğitim durumlarına göre daha fazla yayılma göstermiştir. Buna göre, babanın eğitim durumu % 32 ile ilkokul ile ilk sırayı alırken, bunu % 25 ile üniversite, % 24 ile lise, % 13 ile ortaokul, % 2 ile okumaz-yazmaz, % 2 ile okur-yazar ve % 1 ile lisansüstü mezunları izlemiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarının annelerinkine oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Akbayır (2003), Erjem (2000; aktaran, Akbayır, 2003) ve Erden (1995) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının, sınıf düzeylerine göre, anne ve babalarının meslekleri açısından dağılımları Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5'te de görüldüğü gibi, annelerin % 78'nin ev kadını olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranı % 8 ile işçi kadınlar izlemektedir. Babaların meslekleri ise, eğitim durumları gibi annelere oranla daha fazla yayılım göstermiştir. Buna göre, babaların % 22'si serbest meslek, % 21'i memur, % 20'si işçi, % 16'sı öğretmendir.

Tablo 5: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Anne ve Babalarının Meslekleri ve Sınıflara Göre Dağılımları

	Meslek	Sınıflar								Toplam
		1	%	2	%	3	%	4	%	
Annenin mesleği	1 Ev kadını	128	79,50	131	79,39	101	75,94	98	73,68	458
	2 Memur	7	4,34	6	3,64	5	3,76	6	4,51	24
	3 İşçi	7	4,34	6	3,64	15	11,28	17	12,78	45
	4 Öğretmen	8	4,97	10	6,06	6	4,51	7	5,26	31
	5 Serbest meslek	2	1,42	2	1,21	2	1,50	1	0,75	7
	6 Emekli	3	1,86	5	3,03	4	3,02	3	2,57	15
	7 Diğer	1	,62	-	-	-	-	-	-	1
	8 Çiftçi	2	1,24	1	0,60	-	-	-	-	3
	9 Öğretim üyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	10 İşsiz	1	0,62	1	0,60	-	-	-	-	2
	11 Hayatta değil	2	1,24	3	1,82	-	-	1	0,75	6
Toplam	161		165		133		133		592	
Babanın mesleği	2 Memur	28	17,40	40	24,52	27	20,30	31	23,31	126
	3 İşçi	27	16,77	33	20,00	29	21,80	28	21,05	117
	4 Öğretmen	21	13,04	12	7,27	12	9,02	17	12,78	62
	5 Serbest meslek	40	24,84	39	23,64	33	24,81	23	17,29	135
	6 Emekli	25	15,53	23	13,94	21	15,79	25	18,80	94
	7 Diğer	4	2,48	1	0,61	-	-	-	-	5
	8 Çiftçi	13	8,07	10	6,06	5	3,76	4	3,00	32
	9 Öğretim üyesi	1	0,62	-	-	-	-	-	-	1
	10 İşsiz	2	1,24	4	2,42	1	0,75	3	2,25	10
	11 Hayatta değil	-	-	3	1,82	5	3,76	2	1,50	10
	Toplam	161		165		133		133		592

Öğretmen adaylarının, sınıf düzeylerine göre, aile gelirleri açısından dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Aile Gelirleri ve Sınıflara Göre Dağılımları

Aile geliri (milyon TL)	Sınıflar								Toplam
	1	%	2	%	3	%	4	%	
1 (250-)	35	1,24	38	23,03	23	17,29	14	10,53	110
2 (251-500)	53	17,40	57	34,55	45	33,84	56	42,10	211
3 (501-750)	53	16,77	51	30,91	38	28,57	34	25,56	176
4 (751-1000)	11	13,04	15	9,09	13	9,77	19	14,29	58
5 (1001+)	99	23,60	4	2,42	14	10,53	10	7,52	37
Toplam	161		165		133		133		592

Tablo 6’da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının aile gelirleri açısından ilk sırayı, % 36 ile 250-500 milyon arasındaki gelir grubu almıştır. İkinci olarak % 30 ile 501 milyon-1 milyar, üçüncü olarak % 19 ile 250 milyon ve altı oluşturmuştur. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının düşük gelire sahip ailelerden geldikleri söylenebilir. Adayların, anne-baba eğitim durumları, meslekleri ve aile gelirleri ile ilgili sonuçlar birlikte düşünüldüğünde Uysal (1970) tarafından yapılan araştırma sonuçları dikkati çekicidir ve bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Araştırmada öğrencilerin meslek tercihlerinde bireysel faktörlerin (ilgi, yetenek) değil, toplumsal faktörlerin (gelir ve sosyal statü) etkili olduğunu bulmuştur (aktaran, Uzer, 1987).

Çalışmada, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamaları cinsiyetlerine, tercih sıralarına göre farklılaşmakta mıdır sorusuna yanıt aranmıştır. Buna göre adayların cinsiyetleri ile tutum puanı ortalamaları arasında fark olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız gruplar için t testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Cinsiyet	N	\bar{X}	t	p
Kız	468	43,45	2,176	0,03*
Erkek	124	42,17		

Tablo 7’de de görüldüğü gibi, kız adayların ortalaması 43,45, erkek adayların ortalaması ise 42,17’dir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin bulunan t değeri $p < 0,05$ düzeyinde kız öğretmen adaylarının lehine anlamlıdır. Buna göre, kız ve erkek adayların tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Bu sonuç öğretmen adayları üzerinde yapılan başka araştırmalar tarafından da desteklenmektedir (Aşkar ve Erden 1987; Sanay 1962; aktaran, Çimen, 1988; Şenel 1999; Çapa ve Çil 2000; Karahan 2003; Sürücü 1997 ve Özgür 1996; aktaran, Karahan 2003, Şen 2006; Tay ve Tay, 2006; Üredi ve Üredi, 2007). Çalışma sırasında öğretmen adaylarının “Öğretmenliği seviyor musunuz, neden?” sorusuna verdikleri yanıtlarda, sevme nedeni olarak, öğretmenliğin bir bayana en uygun meslek olduğunu gösteren çok sayıda öğretmen adayı ile karşılaşılmıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlik mesleğinin bayanlara daha uygun bir meslek olduğuna ilişkin yıllardır süren ve yukarıda belirtilen bazı bilimsel araştırmalarla desteklenen toplumsal yargının hala devam ettiğine yönelik ipucu oluşturabilir.

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının tercih sıralarına göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8’de görüldüğü gibi, adayların tutum puanlarının tercih sıralarına göre dağılımları birbirine oldukça yakın değerler vermiştir. Bu ortalamalar arasında farka ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Tercih Sıralarına Göre Dağılımı

Sınıflar	Ortalama	SS	N
1	43,566	5,726	362
2	42,779	5,796	131
3	42,338	6,213	65
4	42,125	6,514	32
Toplam			590

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının Tercih Sıralarına Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

Değişimin kaynağı	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	185,88	46,47		
Gruplar içi	19.989,54	34,05	1,365	0,245
Toplam	20.175,42			

Tablo 9 incelendiğinde de görüleceği gibi, öğretmen adaylarının tutum puanları ortalaması tercih sıralarına göre farkın test edilmesine ilişkin bulunan F değeri (1,36), $p>0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Buna göre, öğretmen adaylarının tutum puanlarının tercih sıralarına göre farklılaşmadığı söylenebilir. Bu sonuç, Çapa ve Çil (2000), Karahan (2003) ve Şen (2006) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermekle birlikte, Aydın (1993) ve Özgür (1996; Aktaran Karahan, 2003) tarafından yapılan çalışmalara göre, öğretmenlik mesleğini ilk sıralarda tercih edenlerin ve isteyerek gelenlerin tutum puanları diğerlerinden anlamlı derecede yüksektir.

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının annelerinin eğitim durumlarına (AED) göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum ortalamalarının annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımında değerler birbirine oldukça yakındır. Yalnızca lisansüstü mezunlarda ortalama diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur. Buna göre, öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11'de de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum puanları ortalamasının annenin eğitim durumuna göre farkın test edilmesine ilişkin bulunan F değeri (1,218), $p>0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Bu sonuca göre, adayların tutumlarının oluşmasında, annelerinin eğitim durumlarının etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 10: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

<i>AED</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>N</i>
1 Okumaz-yazmaz	42,231	5,662	52
2 Okur-yazar	41,543	7,563	35
3 İlkokul	43,598	5,373	306
4 Ortaokul	43,186	4,848	59
5 Lise	42,681	7,262	94
6 Üniversite	43,773	5,404	44
7 Lisansüstü	46,000	4,243	2
Toplam			592

Tablo 11: Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

<i>Değişimin kaynağı</i>	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar arası	248,853	41,476	1,218	0,295
Gruplar içi	19.926,577	34,063		
Toplam				

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının babalarının eğitim durumlarına (BED) göre dağılımı Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

<i>BED</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>N</i>
1 Okumaz-yazmaz	44,000	4,528	13
2 Okur-yazar	38,600	7,529	15
3 İlkokul	43,747	5,341	190
4 Ortaokul	43,429	4,998	77
5 Lise	42,639	6,437	144
6 Üniversite	43,247	6,050	150
7 Lisansüstü	45,000	3,464	3
Toplam			592

Tablo 12'de de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının babalarının eğitim durumlarına göre dağılımında değerler birbirine oldukça yakındır.

Buna karşılık en düşük ortalama okur-yazar, en yüksek ortalama ise lisansüstü mezunlarda bulunmuştur. Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamalarının babalarının eğitim durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13: Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

Değişimin kaynağı	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	442,004	73,667		
Gruplar içi	19.733,426	33,063	2,184	0,043
Toplam				

Tablo 13'te de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum puanları ortalamasının babanın eğitim durumuna göre farkın test edilmesine ilişkin bulunan F değeri (2,184), $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu farklılığın hangi eğitim durumlarında farklılaştığını görmek için Fisher LSD testi yapılmış ve farklılığın okumaz-yazmaz ve okur-yazar arasında ($p=0,014$) okumaz-yazmazın lehine, okur-yazar ve ilkökul mezunu arasında ($p=0,001$) ilkökul mezunu lehine, okur-yazar ve ortaokul mezunu arasında ($p=0,003$), ortaokul mezunu lehine, okur-yazar ile lise mezunu arasında ($p=0,010$) lise mezunu lehine, okur-yazar ve üniversite arasında ($p=0,003$) üniversite mezunu lehine olduğu anlaşılmıştır. Sonuçlarla ilgili ayrıntılı araştırmaya gidildiğinde (aile geliri, cinsiyet) bu sonucu yorumlamaya götürecek bulguya ulaşılamamış ve bir değerlendirmeye gidilememiştir. Ancak, okur-yazarlar ile düzeyleri yükselen diğer eğitim durumları karşılaştırılırsa, babaların okul yaşantılarının olması, adayların öğretmenliğe yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir. Bununla birlikte, okul yaşantısı olmayan okumaz-yazmazların da okula olan özelemleri tutumları olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının annelerinin mesleklerine göre dağılımı Tablo 14'te verilmiştir

Tablo 14'te görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının annelerinin mesleklerine göre dağılımında yakın değerler vermiştir. Buna göre, öğretmen adaylarının annelerinin meslekleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15'te de görüleceği gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının, annelerinin mesleklerine göre farkın testine ilişkin bulunan F değeri (0,446), $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Buna göre, öğretmen adaylarının tutumlarının oluşmasında, anne mesleğinin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 14: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

<i>Annelerinin meslekleri</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>N</i>
1 Ev kadını	43,024	5,999	458
2 Memur	44,542	5,517	24
3 İşçi	43,511	5,731	45
4 Öğretmen	43,194	5,069	31
5 Serbest meslek	43,000	3,606	7
6 Emekli	45,400	5,396	15
7 Diğer	42,000	-	1
8 Çiftçi	43,000	4,000	3
9 Öğretim üyesi	44,000	4,243	2
10 İşsiz	42,833	5,231	6
Toplam			592

Tablo 15: Öğretmen Adaylarının Annelerinin Mesleklerine Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

<i>Değişimin kaynağı</i>	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar arası	138,220	15,358	0,446	0,909
Gruplar içi	20.037,211	34,428		
Toplam				

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının babalarının mesleklerine göre dağılımı Tablo 16'da verilmiştir

Tablo 16: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

<i>Babaların meslekleri</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>N</i>
2 Memur	43,619	5,940	126
3 İşçi	43,624	5,412	117
4 Öğretmen	43,710	5,436	62
5 Serbest meslek	42,970	5,665	135
6 Emekli	42,330	5,918	94
7 Diğer	38,400	11,059	5
8 Çiftçi	42,812	6,448	32
9 Öğretim üyesi	43,000	-	1
10 İşsiz	44,400	2,989	10
11 Hayatta değil	43,600	10,102	10
Toplam			592

Öğretmen adaylarının babalarının meslekleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17: Öğretmen Adaylarının Babalarının Mesleklerine Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

Değişimin kaynağı	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	293,958	29,396		
Gruplar içi	19.881,473	34,219	0,859	0,571
Toplam				

Tablo 17'de de görüleceği gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının, babalarının mesleklerine göre farkın testine ilişkin bulunan F değeri (0,859), $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Buna göre, öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının oluşmasında baba mesleğinin etkisi olmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının aile gelirlerine göre dağılımı Tablo 18'de verilmiştir. Öğretmen adaylarının ailelerinin gelirleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 18: Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Aile Gelirine Göre Dağılımı

Aile geliri	Ortalama	SS	N
1 (250 -)	43,855	5,578	110
2 (251-500 mil)	42,995	6,153	211
3 (501-750 mil)	43,244	5,612	176
4 (750-1 mil)	43,069	6,066	58
5 (1 mil +)	42,270	5,611	37
Toplam			592

Tablo 19: Öğretmen Adaylarının Aile Gelirine Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi

Değişimin Kaynağı	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	89,247	22,312		
Gruplar içi	20.086,184	34,218	0,652	0,625
Toplam				

Tablo 19'da da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının, aile gelirlerine göre farkın testine ilişkin bulunan F değeri (0,652), $p>0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Buna göre, öğretmen adaylarının tutumlarının gelişmesinde aile gelirlerinin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: *Öğretmen Adaylarının Tutum Puanı Ortalamalarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı*

<i>Sınıflar</i>	<i>Ortalama</i>	<i>SS</i>	<i>N</i>	<i>En az puan</i>	<i>En fazla puan</i>
1	43,12	5,88	161	18,00	50,00
2	43,47	6,10	165	11,00	50,00
3	43,33	5,73	133	24,00	50,00
4	42,79	5,62	133	14,00	50,00
Toplam	43,19	5,84	592	11,00	50,00

Tablo 20'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları birbirine oldukça yakın değerler almıştır. Buna karşılık 4. sınıfların ortalamaları diğer sınıflara oranla düşük çıkmıştır. Bu farklılıkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analiziyle incelenmiş ve sonuçlar Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21: *Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Tutum Puanları Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Testi*

<i>Değişimin Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar arası	41,61	13,87		
Gruplar içi	20.133,82	34,24	0,405	0,75
Toplam	20.175,43			

Tablo 21'de görüleceği gibi, öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamalarının, sınıf düzeylerine göre farkın testine ilişkin bulunan F değeri (0,405), $p>0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Buna göre, öğretmen adaylarının tutum puanlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı söylenebilir. Bu sonuç Aydın (1993) ve Şen (2006) tarafından

yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Çapa ve Çil'in (2000) branş öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmada ise sınıflar arasındaki farklılığın 2. ve 3. sınıflar arasında olduğu ve farklılığın 3. sınıflar lehine olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının tutum puanlarının yüksek olduğu düşünülürse, bölümün, mesleğin gerektirdiği tutumu kazandırmada etkili olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, 4. sınıfların anlamlı olmasa dahi diğer sınıflara göre tutum puanı ortalamalarının düşük çıkması, mesleğe atılma zamanının yaklaşmasıyla birlikte, atanma, KPDS gibi etkenlerin, adayların kaygı düzeylerini artırmış olabileceği, bu durumun da tutumlarını olumsuz yönde etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Sonuçlar

Öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve sosyo-kültürel özelliklerinin, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının sınıf düzeylerine ve sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin olarak yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları yüksektir.
- 2- Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, öğretmen adaylarının yüksek bir oranının, ilk 5 tercihi arasındadır.
- 3- Öğretmen adaylarının anne ve babaların eğitim durumlarında ilk sırayı ilkokul mezunları almaktadır. Bununla birlikte, babaların eğitim durumları annelerinkinden daha yüksektir.
- 4- Öğretmen adaylarının annelerinin büyük çoğunluğu ev kadını iken, babalar memur, işçi ve serbest meslek sahibidir.
- 5- Öğretmenlik mesleğine yönelik olarak kız öğretmen adayları, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu tutuma sahiptir.
- 6- Öğretmen adaylarının tutumları anne eğitim durumlarına göre farklılaşmazken baba eğitim durumlarına göre farklılaşma göstermiştir. Babaları okur-yazar olan adaylar diğerlerine oranla daha az olumlu tutuma sahiptir.
- 7- Öğretmen adaylarının tutumları, anne-baba meslekleri ve aile gelir durumlarına göre farklılaşmamaktadır.
- 8- Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamaları sınıf düzeylerine göre farklı değildir.

Öneriler

- 1- 1. sınıf öğrencileri okula ilk geldiklerinde, daha önceden belli bir düzeyde tutum geliştirmiş olabilir. Ancak okulun hedefleri düşünüldüğünde, mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanmanın yanında tutumlarının da 1. sınıftan 4. sınıfa kadar giderek artış göstermesi beklenir. Öğretmen adaylarının tutum puanı ortalamaları arasında bir fark olmadığı, hatta anlamlı olmasa bile 4. sınıflarda ortalamanın düştüğü hatırlanırsa, okulda öğretmen adaylarının olumlu tutum geliştireceği ortamların hazırlanması ve bu tutumu geliştirme sürecinde öğretim elemanlarının “model olma” özelliklerini etkili bir biçimde kullanmaları gerektiği söylenebilir.
- 2- 4. sınıf öğrencilerinin tutum puanı ortalamalarının diğer sınıflara oranla daha düşük olması düşünüldüğünde, mesleğe atılmak üzere olan bu adayların durumunun nedenleri araştırılmalı ve çözümlenmelidir.
- 3- Öğretmenlerin kendilerinden beklenen rolleri etkili biçimde yerine getirmeleri hizmet-öncesi eğitimlerinde kendileri ve meslekleriyle ilgili özelliklerin belirlenmesine ve gereken önlemlerin alınmasına bağlıdır. Buna göre buna benzer çalışmaların belli dönemlerde tekrar edilmesi ve diğer öğretmen yetiştiren kurumlarda da yapılması gerekir.

Kaynakça

- Akbayır, K., (2003). *Öğretmenlik mesleğine yönelmede ailenin ve branş seçiminde cinsiyetin rolü*, Milli Eğitim Dergisi, İnternet'ten 18 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/ÖğretmenYetiştirme/Bildiri/t271d.pdf>.
- Aşkar, P. ve Erden M. (1987). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeği. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 121, 8-11.
- Aşkar, P. ve Çelenk, S. (1989). İlkokula öğretmen yetiştiren eğitim yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları konusunda yapılan araştırma. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 14(140), 15-18.
- Atalay, S. (1996). Bilgi toplumunun öğretmenlerinin sorunları. *Sempozyum'96: Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler*, 603-608.
- Aydın, O. (1993). *Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Başaran, İ.E. (1990). *Eğitim psikolojisi: Modern eğitimin psikolojik temelleri*, Ankara: Gül Yayınevi.
- Baydar, S.C. ve Bulut, S. (2002). Öğretmenlerin matematiğin doğası ve öğretimi ile ilgili inançlarının matematik eğitimindeki önemi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 62-66.
- Baykara, K. (1999). *İşbirliğine dayalı öğrenme teknikleri ve denetim odakları üzerine bir çalışma*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 67-73.
- Çınar, İ. (2007). *İlköğretimin önemi*. İnternet'ten 20 Şubat 2008'de elde edilmiştir. <<http://www.pdriciyiz.biz/archive/index.php/index.php?t-1526.html>>
- Çimen, M. (1988). *Cinsiyet ve bazı sosyo-ekonomik değişkenlerin, lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erden, M. (1995). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumları*. İnternetten 20 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/OgretmenYetistirme/Bildiri/t271d.pdf>.
- Feldman, R.S. (1993). *Understanding psychology*. McGraw-Hill Inc, New York.
- Gordon, T. (1993). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çev. Aksay, E. ve Özkan, B.) İstanbul: Eren Ofset.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Karahan, E. (2003). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Şen, B. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutumları ile öğrenme ve ders çalışma stratejileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şenel, E.A. (1999). *Öğretmenlik sertifikası programına katılan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına öğretim uygulamalarının etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özel, A. (2006). *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı*. İnternet'ten 18 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <<http://sbe.dpu.edu.tr/16/317-336.pdf>>.
- Tay, B. ve Tay, A.B. (2006). *Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi*. İnternet'ten 20 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2006_cilt4/sayi_1/73-84.pdf>.
- Uzer, A.S. (1987). *Lise öğrencilerinin yükseköğretim programlarını tercihleriyle, kendi yetenek, ilgi ve mesleki uygunluk düzeyleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Üredi, I. ve Üredi, L. (2005). *Öğretmen adaylarının sınıf öğretmenliği bölümüne ilişkin tutumlarının incelenmesine yönelik bir program değerlendirme çalışması*. İnternet'ten 20 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <<http://www.istekkart.com/edu7dergi2/edu7/makale5.doc>>.
- Üstün, E., Erkan S., ve B. Akman (2004). *Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi*. İnternetten 20 Şubat 2008'de elde edilmiştir: <<http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd10/sbd-10-12.pdf>>.